

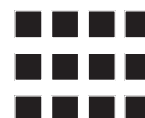
KREATIVNÍ PRÁCE S INFORMACEMI

TÉMA 7

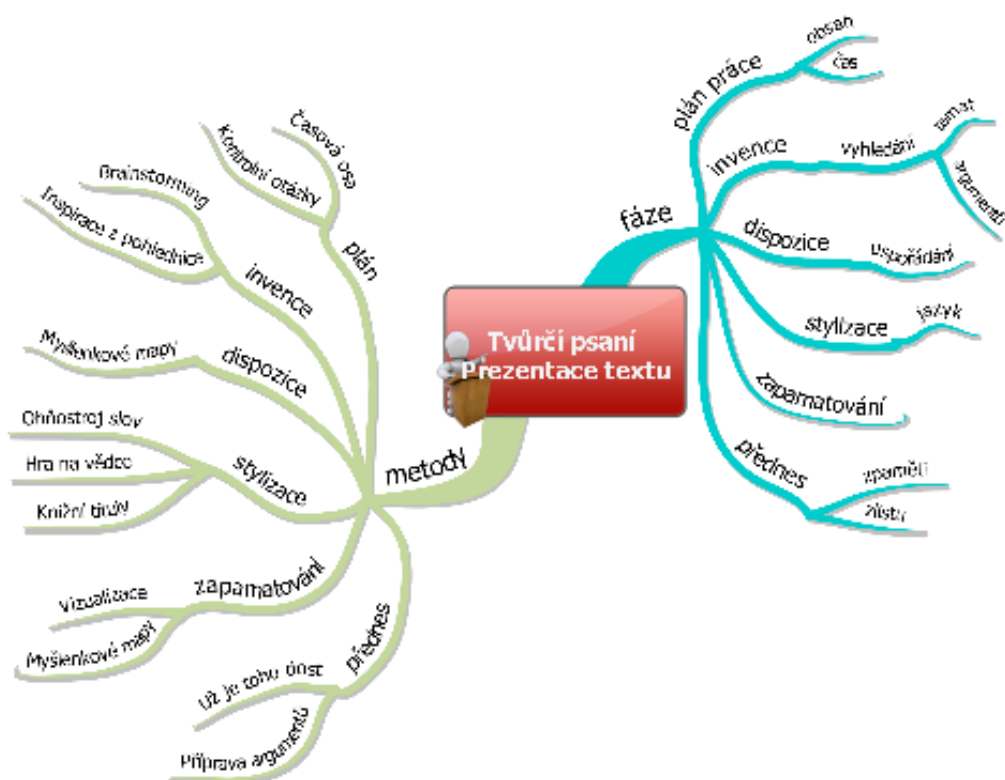
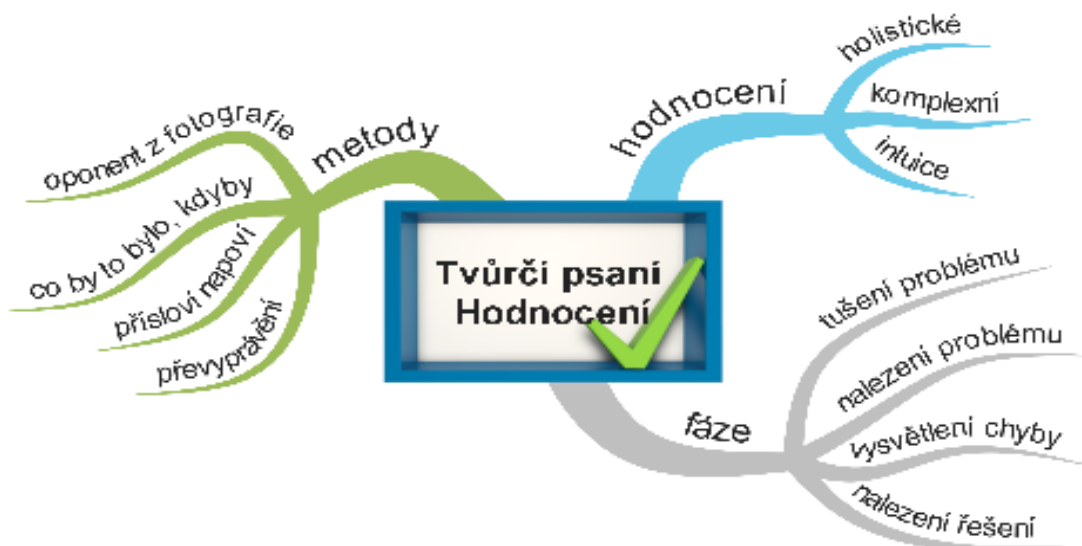
Tvůrčí psaní 2

Po nastudování byste měli:

- » znát metody, které pomohou ve fázi hodnocení textu a jeho přípravy na prezentaci a obhajobu,
- » chápat význam tvůrčích metod při psaní odborného textu,
- » umět metody aplikovat.

Druhá kapitola vás provede technikami vhodnými při fázi hodnocení textu a jeho přípravy na prezentaci nebo obhajobu.

Fáze hodnocení odborného textu

Díky procesu hodnocení vznikají další a kvalitnější verze textů. Hodnocení textu je podceňovanou fází procesu psaní, přitom je však velmi důležité. S hodnocením souvisí pojmy sebereflexe a sebehodnocení, na něž se v modulu zaměříme.

Pro správné sebehodnocení musíte mít vždy stanovený cíl, vědět, čeho chcete prací dosáhnout. Hodnotit byste měli holisticky, komplexně, neměli byste opomenout ani intuici. Hodnocení můžeme rozdělit do fází:

1. tušení problému,
2. nalezení problému,
3. vysvětlení chyby,
4. nalezení řešení.

Oponent z fotografie

Jedná se o metodu, která pomáhá pisateli nehovořit sám za sebe, ale za osobu na vybrané fotografii. Pisatel, který chce provést hodnocení své práce, si představí, jak by hodnotil práci někdo jiný. Proces hodnocení probíhá takto:

1. vybere se fotografie osoby např. z noviny či časopisu,
2. hodnotitel se snaží vžít se do osoby na obrázku,
3. kladou se otázky typu:
 - » „Jaký má člověk na fotografii názor na vaši odbornou práci?“
 - » „Jak vaši práci hodnotí?“
 - » „Jaký přínos/význam pro něj bude vaše práce mít?“

Je nejlepší provést zápis v ich-formě (tedy ústy osoby na obrázku). Můžete použít více fotografií různých osob.

Co by to bylo, kdyby...

Tato metoda pracuje s metaforami. Název práce či dílčí názvy (např. kapitoly, klíčová slova) je nahrazován novými pojmy podle podobnosti vlastností s vybranými pojmy. Vybírat lze jakékoliv pojmy bez ohledu na to, zda s prací souvisí či nesouvisí.

Autor textu při hodnocení sepíše všechny nápady, které ho napadají k otázce: „Jaké by bylo téma práce, kdyby to byl/byla/bylo...?“. Je důležité uvést, proč se hodnotitel rozhodl pro své metafory.

Vybrané metafory dávají práci nový rozměr, práce se stává poetičtější a vznešenější. Metoda také pomáhá autorovi textu uvolnit se a vystihnout svůj postoj k práci. Mnohdy dochází k tomu, že autor svoji práci více přijme jako součást svého života a vybudoje si s ní bližší vztah.

Příslovní napoví

Příslovní je formulace, která výstižně představuje obecné zásady či zkušenosti skupiny lidí. Cílem metody Příslovní napoví je stručné představení odborné práce, principů, na kterých je založena. Celé představení práce proběhne v podobě přísloví v jedné větě. Použití metafor je vítáno.

K tématu práce je potřeba vytvořit přísloví „na míru“. Lze vymyslet zcela nové přísloví, ale je možné modifikovat již známá přísloví. Nejvhodnější je mít při ruce slovník s příslovími. Doporučujeme např. Velký slovník citátů a přísloví od Jiřího Plachetky nebo Slovníky české frazeologie a idiomatiky od Františka Čermáka.

Převyprávění

Jedná se o reformulační cvičení, které napomáhá hlubšímu pochopení textu. Můžeme mluvit o nspiraci výchozím textem a o jeho přetvoření do jiného literárního druhu (např. z básně próza a naopak).

Metodu můžete provádět na svůj odborný text, ale je možné metodu využít jako tréninkovou. Stačí si přečíst např. krátkou báseň a pokusit se přepsat ji do prózy. Tím si trénujete psaní, vyjadřování a používání slovní zásoby.

Kromě výše uvedených metod můžete využít např. metodu **myšlenkových map** nebo **myšlenkových klobouků**, které znáte ze čtvrtého modulu.

Fáze prezentace odborného textu

Cílem prezentování by mělo být informovat, jednak přesvědčit posluchače. V odborných i populárně naučných knihách lze najít mnoho návodů, jak dokonale prezentovat. Návod však není nikdy jednoduchý, neboť rétorický styl je velmi komplikovaný. Pokud víte, že vás čeká nějaká forma prezentace, je potřebné si tuto činnost rozdělit na několik fází:

1. Plán práce – je důležité začít plánem (časovým i obsahovým). Použít můžete metody Časová osa prezentace či Kontrolní otázky.
2. Invence – v této fázi vyhledáváte témata a argumenty. Můžete použít již známé metody Brainstorming (modul 03) či Inspirace z pohlednice (modul 08).
3. Dispozice – v této fázi je nutné uspořádat nalezená témata a vzniklé argumenty. Můžete použít myšlenkovou mapu (modul 04) a vytvořit si tak osnovu své práce pomocí větví a podvětví.
4. Stylizace – je důležité nezapomenout na jazykové ztvárnění příspěvku. Ve fázi stylizace je potřebné myslet na to, aby řeč byla správná a dobrá: aby informovala jednoznačně a na míru cílové skupině, aby byla originální, přiměřeně naléhavá a laskavá. Vždy je důležité vybrat si, jak vaše řeč má působit. Můžete použít např. metody Ohňostroj slov, Odborně řečeno aneb Hra na vědce či Knižní tituly.
5. Zapamatování – pro zapamatování textu je důležité uvědomit si, zda se nám text špatně pamatuje vinou nedostatku času, kvůli komplikovanosti obsahu či kvůli posloupnosti textu (špatná struktura). Pokud příčinu najdete, snažte se ji odstranit.
6. Přednes – ať přednášíte z paměti či s listu, je důležité se na tuto činnost připravit. Při čtení z listu je potřebné důkladně si text několikrát přečíst předem. Při přednášení z paměti je možnost mít s sebou textovou oporu. Můžete využít např. techniky Už je toho dost nebo Příprava argumentů.

Časová osa a prezentace

Pomocí této metody si lze vytvořit časový plán činností spojených s prezentováním. Na čistý papír se zanesou hlavní body činností. Díky této metodě snížíme riziko výskytu různých chyb. Je důležité mít časový plán stále na očích.

Kontrolní otázky

Kontrolní otázky pomáhají vyloučit špatné kroky práce, a naopak zvolit ty správné. Můžete volit zcela jednoduché otázky nebo si volit své vlastní:

- » Kdy? Kdy ne? Proč? Proč ne? Co? Co ne? Čím? Čím ne? Komu? Komu ne? S kým? S kým ne?
- » Jaký/-á/-é? Jaký/-á/-é ne? Který/-á/-é? Který/-á/-é ne? Odkud? Odkud ne? Čím? Čím ne?
- » V čem? V čem ne? O čem? O čem ne? Odkud? Odkud ne? Kam? Kam ne? Koho? Koho ne?
- » K čemu? K čemu ne? Pro koho? Pro koho ne? Kdo? Kdo ne? Čí? Čí ne? Jak? Jak ne?
- » Jak mnoho? Jak málo? Jak dlouho? Jak dlouho ne? Víc? Už ne? Častěji? Méně?
- » Všichni? Ne všichni? Nikdo? Důležité? Nedůležité? Zase? Jak často? Kolik? Jak daleko?
- » Kde? Kde ne? Jinam? Jinde? Zač? Nač? Obtížněji? Snáze? Zcela? Zbytečně? Spolu? Sám?
- » Proti? Přes? Nad? Pod? Skrz?

Tuto metodu lze použít i ve fázi invenční, neboť samotné otázky nám mohou přinést nové nápady. Především však slouží k motivaci a ujasnění si postupu práce.

Ohňostroj slov

Tato metoda pracuje s uměním pohotově reagovat a formulovat své myšlenky. Metoda je rozdělena do čtyř fází:

1. Čtete různá slova a plňte úkoly:
 - » substantiva (podstatná jména) nahrad'te synonymy (např. méně obvyklým),
 - » slovesa nahrad'te synonymy a substantivy,
 - » adjektiva (přídavná jména) nahrad'te substantivem (běžným i méně obvyklým).
2. Zapište si pět předmětů, které denně používáte, a nahrad'te jejich názvy jinými pojmy.
3. Zapište názvy tří budov a vymyslete pro ně nová pojmenování.
4. Vytvořte slovní můstky od slova *vlevo* ke slovu *napravo*.

Tuto metodu si můžete přizpůsobit sami sobě a hledat různá nová pojmenování pro jakékoliv věci. Cílem je rozšířit si slovní zásobu. Čím rychleji budete pojmy hledat, tím lépe si procvičíte umění pohotově reagovat.

Odborně řečeno aneb Hra na vědce

Tato metoda učí formulovat správně slova a připomíná typické znaky odborného textu. Lze převádět básnický text do odborného textu, ale lze využít také jakýkoliv text k přepracování do lepší podoby. Před samotnou prací je důležité připomenout si, jaké znaky jsou typické pro odborný text, a následně předložený text přepsat.

Knížní tituly

Metoda učí formulovat slova a může pomoci najít správný název vašeho příspěvku, který se může lišit od názvu vaší práce. Můžete hledat názvy zábavné, vážné, pro různé příjemce. Napište název své práce v originále, zamyslete se nad jeho různými cílovými skupinami. Pokuste se vymyslet takový název, který tomuto publiku bude připadat jasný, poutavý a výstižný.

Už je toho dost!

Cílem této metody je vyzkoušet si vyjádřit různé emoce vyřčením věty „Už je toho doopravdy dost“. Pokuste se vyjádřit smutek, rozpaky, zvědavost, strach, radost, hledání aj.

Příprava argumentů

Pokud je ve vaší prezentaci ponechán čas na dotazy, je potřebné připravit se i na tuto fázi. Pokuste se odhadnout, na co se vás mohou ptát různí lidé v publiku. Pomozte si otázkami:

- » Kdo je moje cílová skupina?
- » Kdo bude pravděpodobně v publiku?
- » Co by publikum mohlo zajímat?
- » S čím by mohlo nesouhlasit?
- » Jaké otázky mi lidé mohou položit?

Otázky si vypište na papír a pokuste se sepsat odpovědi. Metoda vám pomůže najít argumenty a pomůže vám pohotověji odpovídat.

Ukázka metody Oponent z fotografie

Téma: *Petronius: obraz básníka v díle Jarmily Loukotkové a Henrika Sienkiewicze*

1. Názor na práci: Nic moc, jedná se o prázdnou a nic neříkající práci, což je vlivem nevhodně zvoleného tématu, které těžko odhalí něco nového a převratného.
2. Hodnocení práce: Autorka se křečovitě snaží dobrat falsifikace nebo verifikace svých hypotéz, ale přílišná šíře neobsažnost tématu ji neustále nutí opakovat tytéž věci dokola a motat se v kruhu. Vnější forma a úroveň textu jsou ucházející, práce je však limitována oblastí, kterou se zaobírá natolik, že z ní nevzešlo nic, co by stálo za další rozvoj nebo výzkum. Bavilo vás se nimrat v tak zbytečné práci?
3. Přínos a význam práce: Celkově bych řekl, že vaše práce přínos nemá ani minimální. Neodhalila jste nic, co by už někdo neřekl. Navíc hledat všeobecně platnější významy u fakticky nepodložených postav, které si autor vykonstruoval ze svého fiktivního světa, což znamená, že jejich podloženost je diskutabilní, mi přijde zbytečné.

Ukázka metody Co by to bylo, kdyby...

Kdyby moje téma byl dopravní prostředek, byl by to **velbloud**, protože je nejbližším přítelem z živočišné říše. Kdyby moje téma byla barva, byla by to černá, protože vyjadřuje rychlost, blesk a samozřejmě černého pantera. (Téma: *Analýza postav z Tracyho tygra*)

Kdyby to byl nábytek, byl by postaven ze stromu života, který obsahuje základ všeho bytí. Určitě by to byla postel na spaní, a příjemná, aby se na ní dalo vznášet a nechat se unášet ve snění. Děti z tyfloturistického kroužku v Praze ale vědí, že takový nábytek je **speciální pec na spaní a létání**. Kdyby to bylo jídlo, tak by šlo o duchovní jídlo. Asi nějaké indické? Neboť Indové na jídlo myslí jako na duchovní pokrm. (Téma: *Původ motivu snu*)

Strom – **lípa**; nápoj – **silné, plné a chutné mladé víno**; dopravní prostředek – **stará, ale funkční a pojízdná škodovka**; nábytek – **pohodlná postel**; zavazadlo – **velký, objemný batoh**; krajina – romantické, divoké hory; barva – **barva hodně použité malířské palety**; stavba – **gotická katedrála**.

Metafory jsem se snažil vymyslet tak, aby odrážely mnou nejvíce vnímané rysy všech tří autorů: orientaci na posluchače, kladný vztah k češtině, důraz na romantiku a sny. (Téma: *Současní čeští písničkáři*)

Ukázka metody Přísloví napoví

Téma: **Maryša**

Přísloví: Lepší studený čaj nežli teplá káva.

Téma: **Kunderův Žert**

Přísloví: Nejsou všechny žerty, které končí smíchem. Všichni se modlí, jen vinu má každý jinou.

Ukázka metody Převyprávění

Převyprávění básně Jana Skácela *Co zbylo z anděla*.

Co zbylo z anděla

Ráno,
pokud jsou všechny stromy ještě obvázané
a věci nedotknuty,
mezi dvěma topoly anděl se vznáší,
v letu dospává.

V trhlinách spánku zpívá.

Kdo první na ulici vyjde,
tím zpěvem raněn bývá,
snad něco tuší,
ale nezahlédne.

Je zeleno
a to je vše, co zbylo z anděla.

Ukázka převyprávění č. 1: Na přechodu mezi zimou a jarem, když je na stromech ještě ob vaz jinovatky, vznášel se mezi dvěma topoly anděl. V letu ještě dospával. Chystal se k novým povinnostem strážení. Musí bdít nad svým člověkem každý den. Jeho řehole jako vločka v přesných konturách. To zamlžené ticho. Mezi spaním, ani o tom nevěda si prozpěvoval. Slunce začínalo vycházet a první chodec vyšel na ulici. Byl raněn tím zpěvem. Cítil tu tesknotu a naději ve svém srdci. Možná, že něco tušil. Možná cítil to období, kdy něco končí a něco začíná. Možná věděl. Ale nezahlédl. Viděl už jen, co přišlo, svěží zelenou trávu. Sněhová vločka se rozpustila a tráva byla vším, co zbylo z anděla.

Ukázka převyprávění č. 2: Stává se brzy zrána, kdy se ještě svět tak úplně neprobudil z minulého dne a je určitým způsobem nedotknutelný a zahalený tajemstvím, že se mezi stromy vznáší anděl, nebo něco co bychom jím v jeho neuchopitelnosti mohli klidně nazvat. Snáší se pomalu a vzduch kolem je naplněn zvláštním zvukem nebo snad zpěvem, jako by uvězněným mezi světy. Je mnoho těch, kteří to zažili. Jsou to první lidé, co se brzy nad ránem procházejí chladnými ulicemi. Ten zvláštní zpěv je uchvátil a zasáhl, ale jak a proč, to popsat nedokážou nebo už si nevzpomínají. Ví jen, že se jedná o pouhý okamžik, pomíjivou chvíli dne, v jejímž závěru zůstane z jejich snového anděla jen další zeleno ve světě.

Ukázka metody Ohňostroj slov

zde - daleko: zde - tady - tam - pryč - daleko;

klidný - vysoký: klidný - tichý - šumivý - hlasitý - pištivý - vysoký

Ukázka metody Knižní tituly

Téma práce: Indiáni Severní Ameriky

Titul pro děti: Život v mokasínech, Indiáni severní Ameriky

Téma: Prostor, čas a barvy ve spirituální próze

Titul pro děti: Jak šel Pánbíček do světa hledat barvy

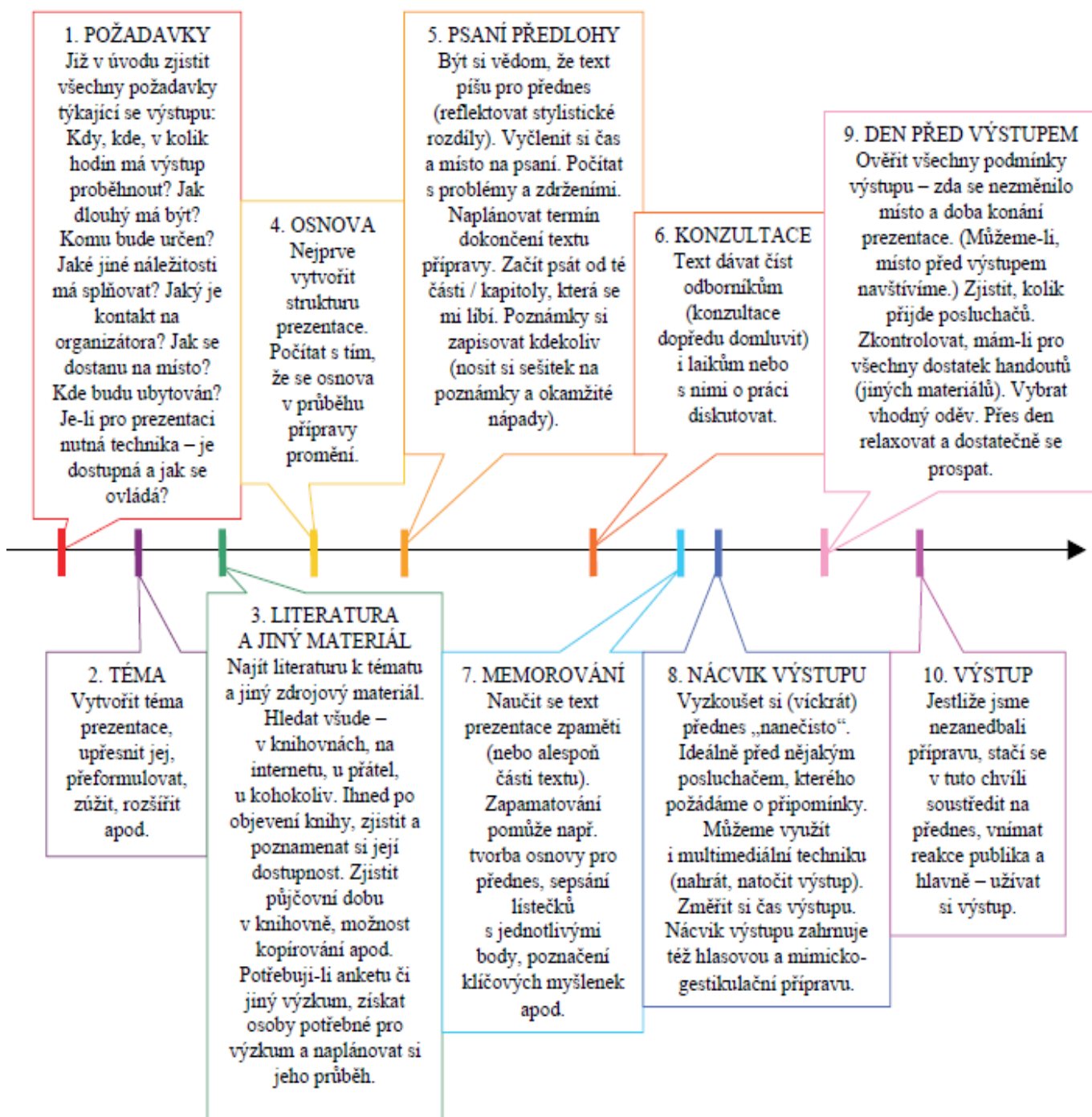
Téma pro ženský časopis: Prostorové využití barev v každodenním životě

Téma: Nářeční diferenční slovník obce Postřekov

Téma pro populárně naučnou publikaci nebo konferenci: Kuchařka pro jazykovědce aneb Co si na fakultě neuvaříte; Co jsou to horingle aneb Co a jak se u nás říká

Ukázka metody Časová osa prezentace

ČASOVÁ OSA PRO TVORBU ÚSTNÍ PREZENTACE – ZOBRAZENÍ MOŽNÝCH BODŮ

Ukázka metody Odborně řečeno aneb Hra na vědce

<p>Ivan Wernisch <i>Skládanka z kostí rozházená v lese Co z toho bude Člověk nebo zvíře anebo něco mezi tím</i></p> <p><i>Na poli na cestě stavebnice z mlhy Co z toho bude Švitořivý strom štěkavý plot a kokrhavá střecha bzučící okna taky komín kterým to všecko uletí</i></p>	<p>Ačkoliv to není příliš běžný úkaz, stále se můžeme v českých lesích setkat s fragmenty kostry tvořící neobvyklý rébus. Nasnaděje otázka, jaká je podstata nebo intence toho fenoménu. Mohli bychom intuitivně odpovědět, že homo sapiens nebo představitel ze zvířecí říše, ale nesmíme opomenout možnost hybridity, tedy spojení těchto dvou elementů. Není to všem zcela ojedinelý případ. Již ve spisech z 19. století můžeme najít záznamy o podobném rébusu tvořeném částicemi kondenzovaných vodních par vznášejících se nad ornou půdou. V těchto spisech se ovšem diskutuje o absurdnějších možnostech řešení...</p> <p>Při archeologickém výzkumu v této oblasti byla objevena část skeletu tvora, kterého zatím nebylo možno identifikovat. Podle tvaru lebky by se mohlo jednat o extrémně vyvinutého jedince z rodu psovitých. Délka stehenní kosti však ukazuje na zástupce homo sapiens. Postupné experimenty však nález nikterak neobjasňují, spíše vzbuzují u expertů stále větší pochybnosti. Jejich výsledky totiž ukazují, že příroda spojila prvky ve své podstatě neslučitelné.</p>
<p>Ivan Wernisch <i>Svět zeleného pavoučka není tady, na hřbetě mé ruky Svět zeleného pavoučka Je daleko, dál než dosáhne má paměť</i></p>	<p>Optimální životní prostředí zástupce čeledi Arachnidae nelze slučovat s prostředím povrchového epitelu zkoumaného subjektu rodu homo. Podle některých studií doktora Ivana Wernische se ideální prostředí všech arachnidoidních chelicerátů nachází dokonce v oblastech, jež se vymykají běžnému dosahu memoračních schopností zkoumaného subjektu.</p>

Zdroje

1. ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: SPN, 1980, s. 234–238.
2. FIŠER, Zbyněk. *Tvůrčí psaní. Malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno: Paido, 2001.
3. KOŽMÍN, Zdeněk. *Tvořivý sloh: malé traktáty a malé scénáře*. Praha: Victoria Publishing, 1995.
4. NOVÁK, Ladislav. *Receptář*. Praha: Concordia, 1992.
5. PAZDERNÍKOVÁ, Pavla. *Tvůrčí psaní a vědecká práce. Využití tvůrčích technik při přípravě, psaní a prezentaci odborného textu*. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav české literatury a knihovnictví, 2009. Vedoucí dizertační práce PhDr. Zbyněk Fišer, Ph.D. Dostupné také z: http://is.muni.cz/th/14908/ff_d/.
6. ŽÁK, Petr. *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press, 2004.

Ukázky uvedené v tomto dokumentu jsou pracemi studentů a pocházejí s dílen a lekcí tvůrčího psaní. Texty shromáždila při psaní dizertační práce Tvůrčí psaní a vědecká práce Pavla Pazderníková.